

**ZEYTİNBURNU'NDA DOĞU
TÜRKİSTAN TÜRKLERİ
VE ULUSÖTESİ BELLEK
EKLEMLENMESİ**

Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

Çalışma iki ana teorik yapı üzerinde kurgulanmıştır.

Birincisi ulusötesi göç ve ulusötesi göçmenlik halleri üzerine ve ikincisi de bellek ve göçmen ilişkisi üzerinedir. Daha sonra ulusötesi göçmenlerden Doğu Türkistan Türklerinin Zeytinburnu ilçesine bellek aktarımı alan çalışması bulguları üzerinden yorumlanmaktadır.

Ulusötesilik kavramı

- Ulusötesi göçmen; gündelik yaşantısında çoklu ve karmaşık, ulusal ve uluslararası sınırları aşan ilişkileri olan ve kamusal kimlikleri birden çok ülke üzerinden inşa edilen göçmenlerdir.
- Ulusötesi göçmen, bütün bir varlığı ile ulusötesi bir topluma katılmakla ve çıkış ülkesi ile ev sahibi ülke arasında sık ve çoklu iletişime girmekle diğer göçmenlerden ve diğer tanımlardan ayrılmaktadır.

BELLEK ve ULUSÖTESİ GÖÇMEN İLİŞKİSİ

- Göçmenler işbirliği ağlarını kullanarak yerel sermayelerini uluslararası düzlemde transfer edebilmektedirler. Zaman içinde anavatan ile yaşanan yer arasındaki toplumsal ve sembolik bağların sayısı da artmaktadır.
- İnsan, eşya, meta, para ve enformasyon başta olmak üzere bir çok cismin sınırlar arası dolaştığı bir dünyada, bu cisimlerin dolaşımı farklı toplumsal gruplar ve kurumlar, yerler arasında yeni hiyerarşik ilişkilerin kurulmasını da sağlamaktadır (Pieterse, 2002).

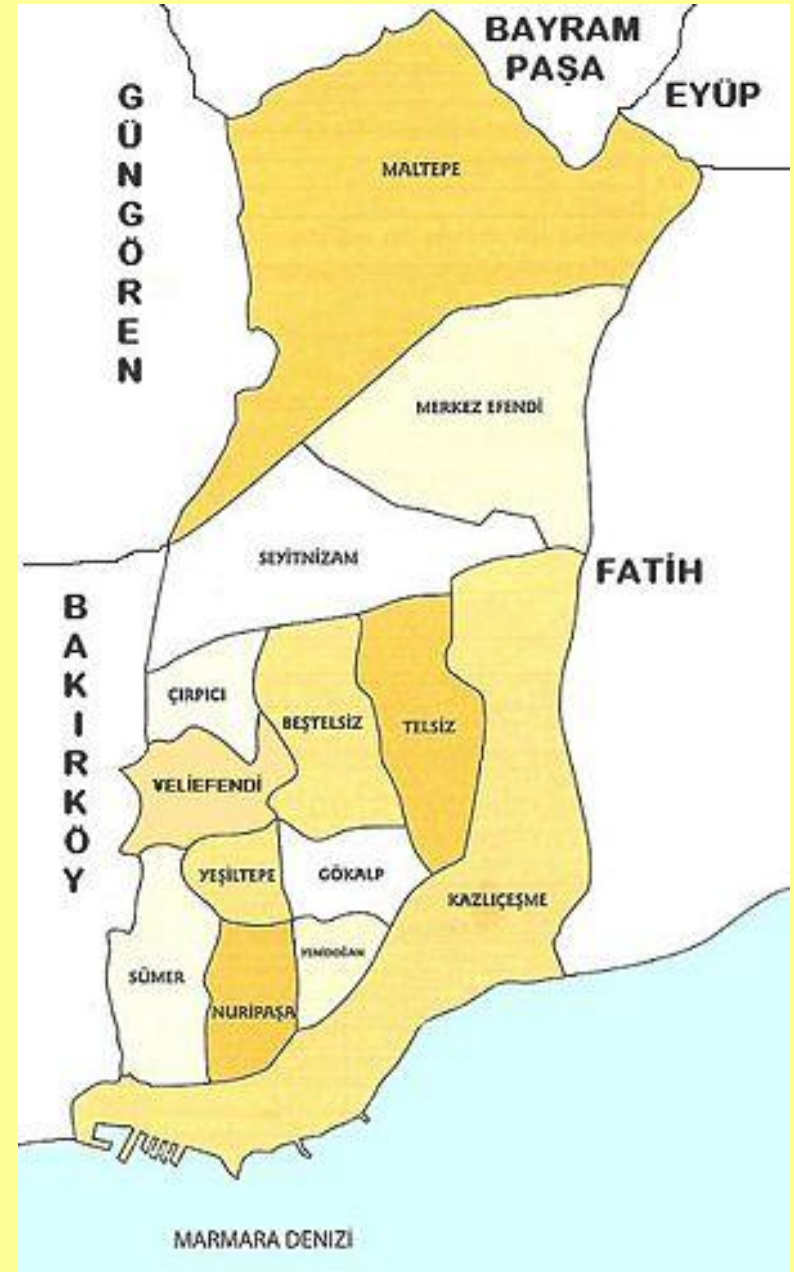
- Göçmen, gittiği yere kendi yaşam ve giyim tarzını, dilini, yemek kültürünü, müzik anlayışını, ritüellerini, dini inançlarını ve başka bir sürü sembolik bağlarını beraberinde götürmektedir. Tüm bunların hepsi göçmenle birlikte sınırları aşarak, bir süreç içerisinde kimi zaman değişerek, dönüşerek, ulusötesi bir Őekil alarak gidilen yerele bellek aktarımına dönüşmektedir.

DOĞU TÜRKİSTAN'DAN ZEYTİNBURNU'NA BELLEK EKLEMLENMESİ

- 1951-52 yıllarında Doğu Türkistan bölgesinden Türklerin buldukları ülke olan Pakistan üzerinden resmi kanallarla ülkeye gelmişlerdir.
- Misafirhanelere gelen göçmenler, 1-2 sene içerisinde ülkenin çeşitli illerine zorunlu yerleşim için dağıtılmışlar daha sonra Zeytinburnu'na yavaş yavaş geri dönmüşlerdir.
- İlk gelenlerin oluşturdukları ağlar sayesinde, zincirleme olarak bölgeye akış başlamıştır.

- Zeytinburnu ilçesinde yabancı nüfus TÜİK 2000 verilerine göre 15.461 kişidir.
- Bu çalışmada bölgede yaşayan Doğu Türkistan Türkleriyle dernekler aracılığıyla irtibata geçilmiştir.
- Kartopu örnekleme yoluyla diğer göçmenlere ulaşılmış ve 1. Nesil ve 2. Nesil karışık olmak üzere 17 kişiyle yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Ayrıca, dernek önleri, ana arter olarak 58. Bulvar ve bazı sokak gözlemleri de mekânsal gözlem yoluyla çalışmayı zenginleştirmek üzere yapılmıştır.

Aidiyet, Kimlik ve Dil

- Görüşülen göçmenlerin vatan kavramları Anayurt (Türkiye/Anadolu) ve Atayurt (Doğu Türkistan) şeklinde iki farklı boyuta sahiptir. Görüşülenlerin çoğu, bu ülkede kendilerini vatanlarında gibi hissetmektedir.
- Bir çok konuda Kazak kökenli göçmenler için Kazakistan, Doğu Türkistan'dan daha önce gelmeye başlamıştır. Doğu Türkistan davasını ise daha çok Uygur asıllı Türkler üstlenmiş durumdadır.
- Bazı göçmenler, memleketi olarak gördüğü Doğu Türkistan'a geri dönme düşüncesinin olmadığını net olarak söylemiştir.
- Doğu Türkistan göçmenleri Türkçe'yi öğrenmeye oldukça yatkındırlar. Uygur kökenliler Arapça alfabeli Uygurca'yı da çocuklarına öğretmek için dernekleri aracılığıyla kurslar düzenlemektedirler.

Yemek kültürü ve çeşitli ritüeller

- Kazak kökenli göçmenler derneklerini çok aktif kullanmakta ve bir çok aktivite için derneklere uğramaktadırlar. Uygur kökenli göçmenler ise, dernek binalarını düğün v.b. aktiviteler için çok kullanmamakla birlikte, Kazak kökenlilere benzer sıklıkta bir araya gelmektedirler.
- Bir araya geldiklerinde yöresel yemekler pişirilmekte ve yenmektedir. Uygur mantısı ve pilavı (Bkz. Resim 1 ve 2) kendilerine özgü devam ettirdikleri bir yemek kültürüdür.

Buharda Uygur mantısı pişirme tencereleri, bölgede yerel halkın işlettiği zücaciyelerde bile satılmakta ve diğer yerel halk tarafından da satın alınmaktadır. Bu özel tencerelerin sadece büyük boyutlarının satılıyor olması, oldukça kalabalık bir araya geldiklerinin bir kanıtıdır.

Bayramlarda misafir ağırlanan odada, yer sofrasında veya sehpa mutlakaya yöresel kuruyemiş, şekerleme tarzı şeyler hazır olmaktadır ve bayram süresince onlar oradan hiç kaldırılmadan üstleri örtülerek muhafaza edilmektedir. Gelen misafire mutlaka sofraya kurulduğunu ve hemen yöresel lezzetlerin tattırıldığı anlatılmıştır.

Gruplar arası birbirlerinden kız alıp verme durumu bu araştırmada hiç rastlanmamıştır. Bazı göçmenler de sorulduğunda bu durumu doğrulamışlardır.

Uygur kökenliler, kendi kültürlerini yansıtan ve yemeklerinin yapıldığı lokantaların sayısının eskiden 4 tane olduğu söylenirken şimdi ise, bir kaçının kapandığını ama yenilerinin açılmak üzere olduğunu belirtmişlerdir.

Pide benzeri ekmekleri tükettiklerini söyleyen göçmenler kendi göçmenlerinin işlettiği fırınlardan bunları temin edebilmektedirler

Göçmenler evlerine veya işyerlerine gelen misafirler için hemen her zaman hazır olan çay düzenekleriyle çay ikram etmektedirler, Uygur kökenlilerde yeşil çayı görmek mümkünken Kazak kökenliler daha çok siyah çaya süt eklemeli çay kültürüne sahiptirler

Sivil toplum faaliyetleri ve belleğin kurumsallaşması

- Türkiye'nin ülke politikası, henüz onları resmi dille desteklemiyorsa da, sosyal, kültürel ve bazı politik aktiviteleri yapmalarına müsaade edilmektedir. Dernekleri aracılığıyla yaptıkları sempozyum, seminer, kutlama gibi aktiviteleri sayesinde Zeytinburnu Belediyesi'nce ve aktivitelerin ulaştığı çevrelerce duyulmaktadır. Ayrıca, T.C. Vatandaşı olmuş önemli bir sayıda kitle oldukları için de, belediye seçmen kitleleri olarak bu gruba önem vermekte ve bu grubun aktiviteleri için mekân tahsisi de yapmaktadır. Belediye içerisinde Doğu Türkistanlı (daha çok Kazak kökenli) göçmenlerin de görev yapıyor olmasının da payı vardır.

5 Temmuz 2012'de Sincan bölgesi başkenti Urumçi'de yaşanan şiddet olaylarını kınamak üzere, Zeytinburnu ilçesinde de yürüyüş ve bazı siyasi etkinlikler yapılmıştır.

Ayrıca, her sene ilçede yapılan 'yöresel günler festivali' kapsamında, bu sene bir gecenin kendilerine atfedildiği Doğu Türkistan gecesinden bir fotoğraf

Derneklerin bir tarz haberleşme aracı haline geldiği, hem iletişim, hem buluşma, hem toplanma mekanı olarak dernekler grubun toplumsal belleğinin kurumsallaşmasıdır. Çünkü, dernek ve vakıflar aracılığıyla kültürel değerler yeni nesillere aktarılmaktadır. Kazak vakfı kullanılarak gerçekleştirilen bir düğün etkinliği resimde görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

- Göçmenlerin vatan algısı ve Türkiye'yi algısı da oldukça karmaşıktır ve birbiri içerisine geçmiş durumdadır. Kimi zaman çıkış ülkesini vatan olarak görürken, kimi zaman da Türkiye'yi ya da alt etnik yapısına göre başka bir ülkeyi vatanı olarak görmektedir. Göçmenler, gelişen iletişim teknolojileri sayesinde çıkış ülkesi ve varış ülkesiyle aynı anda etkileşime geçebilmekte ve bu da onun aynı anda iki yerde birden olmasını sağlamaktadır. Bu aynı anda iki yerde olma ve böyle hissetme de onların kimlik ve vatan algısını oldukça etkilemiş durumdadır.
- Kendi grubuyla olan ilişkilerinde kendi alt etnik kökenine göre (Kazak ya da Uygur) bir dil ve kültür kalıpları kullanılmaktadır. Zeytinburnu bölge halkıyla bir aradayken ve iş ortamında ev sahibi ülkeye özel kültüre yönelik pratikler geliştirilmekteyken, ev/hanede ve kendi grubu içerisinde bu değişmektedir. İkili yaşam pratikleri biliş ve algılayış biçimini oldukça etkilemektedir.

- Doğu Türkistan Türkleri kendi yerel kültürlerini korumak konusunda oldukça ısrarlıdırlar. Sembolik kültürler ve bağlar birbirlerine birçok noktada benzemekle birlikte, kullanılan dil, yemek yeme alışkanlıkları, tüketilen çay gibi bazı özel durumlar grupları ayırt etmede ne çıkmaktadır. Uygur ve Kazak kültürleri kendi ilerinde farklılaşırken, evlerde yöresel yemeklerin ağırlıkta olması ve kendi belleklerini oluştururken etnik yapıya vurgu (Uygur ya da Kazak) olması ortak özelliklerdir.
- Geleneklerini dernekler aracılığıyla yeni nesillere aktarmaya çalışmaktadırlar. Dil konusunda çok problem yaşamadıkları için yerel kültüre de çabuk adapte olmuşlardır.

- Göç hareketlerine ve göçmene hep alışkın olan Zeytinburnu mekânı, göçmenlerin kültürlerinden, pratiklerinden de mekansal aktiviteler bakımından etkilenmeye devam etmektedir. Ekonomik sektörlerle de desteklenen mekânsal değişimler, iç göçmen, yurtdışından gelen göçmen birlikteliğiyle birlikte ulusötesi bir nitelik de kazanmaya başlamıştır.
- Bu çalışma sonucunda, göçmen kültürleri mekânı olmayan alanlarda mevcut olamayacağından (Faist, 2003), farklı bir coğrafyadan gelen bu ulusötesi göçmen grubunun kendi kültürlerini yansıtan sosyal, ekonomik ve fiziksel mekânlar oluşturmaya başladığını, kendi belleklerini buraya eklemeyip, yoğurduklarını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

1. **Basch, L., Schiller, N. G., and Blanc, C. S.**, 1994, Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialized Nation-States, Langhorne, PA:Gordon and Breach.
2. **Burrell, K.** (2009) Polish Migration to the UK in the 'New' European Union, Farnham: Ashgate.
3. **Castles, S. and Miller, M.J.** 2003. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. (third revised edition) Basingstoke and New York: Palgrave-Macmillan and Guilford Books.
4. **Creet, J.** (2011). 'Introduction', Memory and Migration:Multidisciplinary Approaches to Memory Studies'in içinde. Julia Creet ve Andrea Kitzmann (Toronto: University of Toronto Press) 9.
5. **Çakırer, Y.** (2011). "İstanbul-Zeytinburnu'nda Ulusötesi Kentleşme Aktörleri Olarak Türk Kökenli Göçmenler", Yayımlanmamış Doktora tezi, İTÜ FBE.
6. **Faist, T.**, 2003, Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar, (çev. Azat Zana Gündoğan, Can Nacar), Bağlam yay., 486 sayfa.
7. **Fouon, G. And Glick-Schiller, N.** (2001). All in the Family:Gender, Transnational Migration, and the Nation State, Identities 7(4), 539-582.
8. **Franz, E.** (1994). Population Policy in Turkey, Family Planning and Migration between 1960 and 1992, Hamburg:Deutsches Orient-Institut.
9. **Glick -Schiller, N.**, 2005, "Transborder Citizenship: An outcome of legal pluralism within transnational social fields", UC Los Angeles: Department of Sociology, UCLA. <<http://escholarship.org/uc/item/76j9p6nz>>
10. **Glick-Schiller N. Basch L. Blanc-Szanton, C.** (1995). From immigrant to transmigrant: theorizing transnational migration. Anthropological Quarterly 68, 48 -64.
11. **Hart, W.M. C.**, 1969, Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi, İstanbul Ticaret Odası (İTO) yayınları, İstanbul.
12. **İBB**, 2005, Zeytinburnu Stratejik Eylem Planı Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, İstanbul.
13. **Jackson, P., Crang, P., and Dwyer, C.**, (eds.), 2004, Transnational Spaces, Routledge Research in Transnationalism, University of Oxford, UK.
14. **Levitt, P.**, 2001, "Transnational Migration: Taking Stock and Future Directions", Global Networks 1, 3, pp.195-216.
15. **Lie, John**, 1995, Review: From International Migration to Transnational Diaspora, Contemporary Sociology, Vol.24, No.4, pp.303-306.
16. **Liubiniene, Neringa.** (2010). Being a Transmigration in Contemporary World: Lithuanian Migrants' Quests for Identity. Identity Politicst: Migration, Communities, and Multilingualism, 24-36.
17. **Murat, S., Ersöz, H. Y.**, 2005, Zeytinburnu'nun Sosyo-ekonomik ve Siyasal Yapısı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 260 sayfa.
18. **Papastergiadis, N.** (2000). The Turbulence of Migration: Globalization, Deterritorialization and Hybridity, Cambridge: Polity Press.
19. **Pieterse, Jan Nederveen.** (2002). Fault lines of Transnationalism Border Matter. Bulletin of the Royal Institute of Inter-Faith Studies 4(2).
20. **Rouse, R.** 2004, "Mexican migration and the social space of postmodernism", in Transnational Spaces, Routledge Research in Transnationalism, Jackson, Peter Crang, Philip and Dwyer, Claire, (eds.), University of Oxford, UK, pp. 24-39.Shanti, R. 2008. Cultural Probes in Transmigrant Research: A Case Study. InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies, 4(2). Article 3. 1-25.
21. **Shichor, Y.** 2003, "Virtual Transnationalism: Uyghur Communities in Europe and the Quest for Eastern Turkestan Independence", Allievi, Stefano, Nielsen, Jorgen, (eds.), 2003, 'Muslim networks and transnational communities in and across Europe' içinde, Leiden, Brill Publications, Series: Muslim minorities, Vol.1.
22. **Shichor, Y.** 2009, Ethno-diplomacy, the Uyghur Hitch In Sino-turkish Relations. Honolulu, HI: East-West Center, Policy Studies Series:53, 84 pages.
23. **Smith, M. P.** 1994, Can you Imagine? Transnational migration and the Globalization of Grassroots Politics, Social Text, No.39, pp.15-33.
24. **Smith, M. P.** 2001, Transnational urbanism: Locating globalization, Blackwell Publishers, Madlen.
25. **Smith M. P.** 2005, Transnational urbanism Revisited, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 31, No. 2, pp. 235-244.
26. **Smith. M. P. ve Eade J.** (2008) Transnational Ties: Cities, Migrations and Identities, New Brunswick, US, and London: Transaction
27. **Vertovec, S.** 1999, "Conceiving and Researching Transnationalism", Ethnic and Racial Studies, 22 (2): 447-62.
28. **Yavaş, S.** 2006. "Türkiye'nün göçlülük sorunu ve çözümleri". Uluslararası Göç Semineri: 8-11 Aralık 2005. Zeytinburnu Belediyesi Yayınları: 6, ss. 112-114.

Dinlediđiniz için Teşekkürler...

Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET